

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Студентки 5 курсу, 11 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»

Шалун
Вікторії
Олександрівни

(підпис студента)

Науковий керівник
к.е.н.
доцент

Головня
Юлія
Ігорівна

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
к.держ.упр.

Динник
Ірина
Петрівна

(підпис гаранта)

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології

Кафедра публічного управління та адміністрування

Освітній ступінь: бакалавр

Спеціальність: публічне управління та адміністрування

Освітня програма: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри

«30» грудня 2022 р.

Завдання

на випускню кваліфікаційну роботу студентіві

Шалун Вікторії Олександрівні

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи: «Екологічна освіта в територіальній громаді»

Затверджена наказом ректоравід«14» грудня 2022 р.№ 3416

2. Строк здачі студентом закінченої роботи: 01.02.2023

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи

Мета роботи: поглиблення теоретичних засад дослідження екологічної освіти в територіальній громаді та розроблення рекомендацій щодо її удосконалення в Україні.

Об'єкт дослідження: процес розвитку екологічної освіти в територіальній громаді

Предмет дослідження: теоретичні та прикладні аспекти розвитку екологічної освіти в територіальній громаді

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. СТРАТЕГУВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

1.1. Загальна характеристика рівня екологічної освіти і виховання населення Іванівської територіальної громади.

1.2. Оцінка ефективності розвитку екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді.

РОЗДІЛ 2. ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ ЩОДО РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ІВАНІВСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ.

2.1. Розроблення анкети-дослідження для моніторингу стану екологічної освіти в територіальній громаді.

2.2 Напрями удосконалення екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді Вінницької області.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Календарний план виконання роботи

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 24.11.2022	24.11.2022
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 30.12.2022	30.12.2022
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 10.01.2023	10.01.2023
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.01.2023	20.01.2023
5	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи	До 27.01.2023	27.01.2023
6	Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 01.02.2023	01.02.2023
7	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	01-02. 06.2023	01-02. 06.2023
8	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 10.02.2023	До 10.02.2023
9	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «30» грудня 2022 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи

(прізвище, ініціали, підпис)

8. Гарант освітньої програми Динник І.П.

9. Завдання прийняв до виконання студент _____

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи:

Випускна кваліфікаційна робота виконана на актуальну тему, оскільки присвячена питанням екологічної освіти в територіальній громаді.

Автором дана загальна характеристика рівня екологічної освіти і виховання населення Іванівської територіальної громади та здійснено оцінку ефективності розвитку екологічної освіти в ній.

У другому розділі ВКР автором розроблено анкету-дослідження для моніторингу стану екологічної освіти в територіальній громаді та висвітлені результати відповідного анкетування. За результатами анкетування виокремлені основні проблеми, пов'язані зі станом екологічної освіти в громаді. Також розроблені напрями удосконалення екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді Вінницької області.

У процесі дослідження здобувач продемонструвала достатній рівень володіння методологією наукових досліджень, вміння використовувати сучасні методи оброблення інформації.

Робота відповідає затвердженій темі, виконана відповідно до завдання, носить практичний характер, мету дослідження досягнуто.

Випускна кваліфікаційна робота Шалун Вікторії Олександрівни виконана у повному обсязі, відповідає встановленим вимогам та рекомендується до захисту з позитивною оцінкою, а її автор Шалун В.О. на отримання кваліфікації бакалавра зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи _____

(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Динник Ірина Петрівна _____

(підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу:

Випускна кваліфікаційна робота студента _____

(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми: Динник І.П. _____

(підпис)

Завідувач кафедри: Новікова Н.Л. _____

(підпис)

«01» лютого 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СТРАТЕГУВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ	5
1.1. Загальна характеристика рівня екологічної освіти і виховання населення Іванівської територіальної громади.	
1.2. Оцінка ефективності розвитку екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді.	10
РОЗДІЛ 2. ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ ЩОДО РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ІВАНІВСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ	
2.1. Розроблення анкети-дослідження для моніторингу стану екологічної освіти в територіальній громаді.	17
2.2 Напрями удосконалення екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді Вінницької області.	21
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32

ВСТУП

На сучасному етапі реалізації реформи децентралізації в Україні великого значення у формуванні регіональної політики набуває реалізація Концепції сталого розвитку, обов'язковою складовою якої є екологічна складова.

Розвиток екологічної освіти в територіальній громаді спрямований на вирішення сучасних глобальних та місцевих екологічних викликів. Екологічна освіта є дієвим інструментом, визнаним як у вітчизняній так і в міжнародній практиці, направленим на врахування екологічних факторів під час розробки документів місцевого самоврядування та підготовки комплексних рішень соціально-економічного розвитку як територіальних громад зокрема, так і країни в цілому. Розвиток екологічної освіти в територіальній громаді дозволяє інтегрувати екологічну складову до інших сфер діяльності, а також включати її в процеси місцевого планування. Отже спроможність територіальної громади прямо залежить від координації дій всіх зацікавлених сил, в тому числі й екологічних.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних засад дослідження екологічної освіти в територіальній громаді та розроблення рекомендацій щодо її удосконалення в Україні.

Для вирішення означеної мети визначено наступні завдання:

- надати загальну характеристику рівня екологічної освіти і виховання населення Іванівської територіальної громади;
- оцінити ефективність розвитку екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді;
- розробити анкету-дослідження для моніторингу стану екологічної освіти в територіальній громаді;
- визначити напрями удосконалення екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді Вінницької області.

Об'єктом дослідження є процес розвитку екологічної освіти в територіальній громаді.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти розвитку екологічної освіти в територіальній громаді.

Методи дослідження. Для досягнення мети випускної кваліфікаційної роботи та вирішення поставлених завдань використано різні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: метод системного підходу, індукції, дедукції, ретроспективного та порівняльного аналізу, метод узагальнення.

Практична цінність одержаних результатів випускної кваліфікаційної роботи полягає у науковому обґрунтуванні теоретико-методичних підходів щодо розвитку екологічної освіти в територіальній громаді.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота, зміст якої викладено на 35 сторінках, складена зі вступу, двох розділів з підрозділами, висновків, списку використаних джерел із 30 найменувань та містить 7 таблиць, 1 рисунок.

РОЗДІЛ 1. СТРАТЕГУВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

1.1. Загальна характеристика рівня екологічної освіти і виховання населення Іванівської територіальної громади.

Повоєнний розвиток України висуває нові вимоги, в тому числі й до рівня та якості екологічної освіти в територіальних громадах, визначає нові пріоритети, напрями та технології виховання особистості. Наразі, у часи війни з росією, відбувається переосмислення цілей, напрямів розвитку територіальних громад, що сприяє формулюванню якісно нових завдань в тому числі й у форматі екологічної освіти, визначає розроблення на цій основі нових кроків реформування системи екологічного виховання.

В територіальних громадах України для вирішення означених вище питань особливе місце належить сім'ї, дитячому садочку, школі – найважливішим ланкам становлення особистості. Підвищення якісного рівня екологічної грамотності наймолодших мешканців територіальних громад, формування в них компетентностей бережливого ставлення до оточуючого середовища та дбайливого використання природних ресурсів, формування активної, гуманної громадянської позиції є одним із найпріоритетніших завдань виховання. Саме тому однією з найважливіших питань над якими працюють в Іванівській територіальній громаді Вінницької області є екологічна освіта та виховання.

Іванівська територіальна громада є громадою сільського типу, яка сформована шляхом об'єднання 6 сільських рад - Іванівської, Байківської, Гушинецької, Жигалівської, Пиківської, Уладівської з адміністративним центром громади в селі Іванів [14]. Загальна площа її території складає 312,2км. Загальна кількість населених пунктів, які входять до складу громади – 14. Загальна кількість населення Іванівської територіальної громади складала 13643 осіб станом на початок 2022р. Статевий та віковий склад

населення громади відображає загальні демографічні тенденції України, а саме: частка молоді і дітей віком до 18 років – 18,58%; кількість жіночого населення на 6,08% перевищує чоловіче. Економічно активне населення у віці 18-59 років складає близько 52% від загальної кількості населення, населення пенсійного віку – 26,55% [14]. Статевий та віковий склад Іванівської територіальної громади представлено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Статевий та віковий склад Іванівської територіальної громади

№ з/п	Населені пункти	Загальна кількість населення	в т.ч. чоловіків	в т.ч. жінок	в т.ч. діти до 18 років	в т.ч. працездатного віку	в т.ч. пенсійного віку
1	Байківка	448	212	236	82	245	123
2	Грушківці	469	223	246	91	248	130
3	Гушинці	2443	1174	1269	471	1330	642
4	Жигалівка	471	225	246	65	262	146
5	Іванів (адміністративний центр)	4044	1899	2155	844	2319	881
6	Іванопись	379	177	202	59	209	111
7	Кам'яногірка	312	142	170	60	148	104
8	Майдан-Бобрик	97	50	47	26	54	17
9	Матяшівка	186	82	104	27	89	70
10	Пиків	1454	681	773	172	763	519
11	Пиківська Слобідка	73	32	41	9	38	26
12	Слобідка	689	330	359	159	389	141
13	Уладівка	2206	1028	1178	417	1186	603
14	Шепіївка	372	158	214	53	206	113

Джерело: складено автором за [14]

Іванівська територіальна громада межує з Калинівською, Стрижавською, Уланівською, Хмільницькою та Літинською громадами. Іванівська територіальна громада розташована на відстані 253 км від м. Києва, на відстані 41 км від обласного центру м. Вінниці, 160 км від кордону з Республікою Молдова, 332 км від найближчої країни ЄС (280 з урахуванням транзиту через Молдову), 45 км від найближчого міжнародного аеропорту (Вінниця). Громада знаходиться в межах Придніпровської височини, на її території протікають річки Постолова, Снивода та Південний Буг. Висота над рівнем моря: 242 м. На території с. Іванів знаходиться залізнична станція, яка має назву Холоневська. Відстань до міжнародної траси М21 – 14 км [14].

Природно-ресурсний потенціал екосистеми Іванівської територіальної громади представлений широко розповсюдженими природними мінеральними будівельними матеріалами: глиною, піском, гранітами. Виявлені родовища граніту поблизу сіл Іванів, Гущинці та Грушківці. В гранітах Іванівського родовища міститься 25-30% цінного мінералу гранату [14].

До 2015 року велась промислова розробка виявлених родовищ ВАТ Іванівський спецкар'єр, який знаходиться на території Іванівської ТГ, потужність якого при стабільній роботі становила 1500 тис.м³ щебню в рік. Наразі почалося відновлення виробництва. Іванівська ТГ розташована по обидва боки річки Південний Буг, тому володіє значними водними ресурсами. Також села громади оточені лісами, де ростуть листяні (в тому числі і цінні) та хвойні породи дерев.

Згідно зі стратегією розвитку Іванівської ТГ одним із її пріоритетів є забезпечення конституційних гарантій доступності та рівності прав її мешканців на отримання якісної освіти, підвищення рівня охоплення дітей дошкільною освітою, оновлення та удосконалення змісту, форми і методів організації освітнього процесу в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах, сприяння інноваційному розвитку освітнього середовища, збереження та вдосконалення мережі дошкільних і загальноосвітніх

навчальних закладів відповідно до потреб територіальної громади, забезпечення належного рівня їх поточного утримання та функціонування, сприяння збереженню здоров'я дітей, забезпечення всіх раціональним, якісним та безпечним харчуванням, впровадження нових технологій з розвитку освіти [14].

Мережа освітніх закладів Іванівської ТГ складається 5 шкіл I-III ступеня, 4 шкіл I-II ступеня, 1 школа I ступеня, де отримують освітні послуги 1418 школярів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Мережа навчальних закладів Іванівської територіальної громади

№ з/п	Назва навчального закладу	Місце розташування	Кількість учнів станом на 2022 рік	Прогноз першокласників на 2023-2024 рр.	Кількість працівників
1	ЗОШ I-III ст. с. Іванів	с. Іванів	481	51	68
2	Гуцинецька ЗОШ I-III ст.	с. Гуцинці	295	18	44
3	ЗОШ I-II ст. с. Слобідка	с. Слобідка	83	8	27
4	КЗ «НВК ЗОШ I-II ст. – дошкільний навчальний заклад»	с. Грушківці	74	5	24
5	КЗ НВК ЗОШ I-II ст. – дошкільний заклад	с. Шепіївка	34	14	20
6	ЗОШ №1	с. Пиків (Новий)	80		22
7	ЗОШ	с. Пиків (Старий)	67		24
8	КЗ НВК ЗОШ I-II ст. – дошкільний заклад	с. Жигалівка	27	4	18
9	СЗШ I ст. с. Уладівка	с. Уладівка	17	24	7
10	СЗШ II ст. с. Уладівка	с. Іванопіль	65		21
11	СЗШ III ст. с. Уладівка	с. Уладівка	195		45
	Всього	11	1418	124	320

Джерело: складено автором за [14]

На території громади знаходиться Державний навчальний заклад «Гущинецьке вище професійне училище». Мережа дошкільних закладів складається з 10 установ, де мають змогу отримувати послуги дошкільної освіти 350 дітей. Стан усіх закладів задовільний.

В Іванівській ТГ функціонує 11 дошкільних навчальних закладів. У 2020 році збудовано за кошти бюджету сільської ради новий заклад дошкільної освіти «Ромашка» с. Слобідка. Кухонне обладнання, меблі та ігрові елементи дитячого майданчика частково закуплено за підтримки Представництва МОМ в Україні та співфінансування Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) [14].

Станом на теперішній час 365 дітей мешканців Іванівської ТГ мають змогу отримувати послуги дошкільної освіти в закладах дошкільної освіти. Проектна потужність закладів дошкільної освіти Іванівської територіальної громади представлена в табл.1.3.

В Іванівській територіальній громаді створено Службу у справах дітей, на обліку в якій перебуває 22 дитини позбавлені батьківських прав та 1 дитина сирота. Всього в громаді налічується 2540 дітей, з яких 170 дітей з багатодітних сімей.

Екологічна освіта є одним дієвих інструментів формування та реалізації екологічної політики в Іванівській територіальній громаді. Екологічна освіта породжує екологічну свідомість мешканців Іванівської громади, активно сприяє формуванню їх екологічного світогляду, виступає регулятором їх поведінки й діяльності, є індикатором взаємовідносин людини з природою.

Таблиця 1.3.

**Проектна потужність закладів дошкільної освіти Іванівської
територіальної громади**

№ з\п	Назва ЗДО	Проект на потужність	Кількість вихованців	Кількість вікових груп	Кількість працівників
1	ЗДО «Малятко» с. Іванів	95	130	5	35
2	ЗДО «Теремок» с. Гущинці	100	100	4	
3	ЗДО «Ромашка» с. Слобідка	30	30	1	9
4	КЗ «НВК ЗОШ І-ІІ ст. – дошкільний навчальний заклад» с. Грушківці	45	15	1	5
5	КЗ «Пиківський ДНЗ ВІНОЧОК»	33	22	2	16
6	КЗ НВК ЗОШ І-ІІ ст. – дошкільний заклад с. Шепіївка	18	8	1	8
7	КЗ НВК ЗОШ І-ІІ ст. – дошкільний заклад с. Жигалівка	19	5	1	4
8	ЗДО «Малятко» с. Уладівка	71	25	2	9
9	ЗДО «Метелик» с. Уладівка	60	15	1	5
10	ЗДО «Пролісок» с. Іванопіль	32	15	1	4
Разом			365		

Джерело: складено автором за [14]

Отже, соціальна значущість питань раціонального природокористування й захисту екології сформувала потребу в якісній екологічній освіті й вихованні дітей, визначила необхідність формування екологічної культури у майбутніх поколіннях.

1.2. Оцінка ефективності розвитку екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді.

Питаннями розвитку освіти, в тому числі й екологічної, в Іванівській територіальній громаді опікується відділ освіти, культури, молоді та спорту Іванівської сільської ради. Структура апарату та виконавчих органів Іванівської сільської територіальної громади представлено на рис. 1.1.

Рис.1.1. Структура апарату та виконавчих органів Іванівської сільської територіальної громади

Джерело: складено автором за [14]

Екологічна політика, однією із складових якої є розвиток екологічної освіти та виховання, реалізується в Іванівській територіальній громаді в рамках виконання «Програми поводження з твердими побутовими відходами на території населених пунктів Іванівської сільської територіальної громади на 2022-2023 рр.». Паспорт Програми представлено в табл. 2.4.

Програма поводження з твердими побутовими відходами представляє собою комплекс організаційних, ресурсозберігаючих, екологічних, освітніх, виховних, санітарно – гігієнічних, економічних, технологічних, інформаційних, технічних заходів, які взаємопов'язані та узгоджені в часі.

Таблиця 2.4

**Паспорт Програми поводження з твердими побутовими відходами
на території населених пунктів Іванівської сільської територіальної
громади**

<i>Ініціатор розроблення Програми</i>	Виконавчий комітет Іванівської сільської ради
<i>Підстава для розроблення</i>	Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закон України «Про відходи», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про благоустрій населених пунктів»
<i>Розробник Програми</i>	Виконавчий відділ Іванівської сільської ради
<i>Відповідальний виконавець Програми</i>	Виконавчий комітет Іванівської сільської ради
<i>Учасники Програми</i>	Виконавчий комітет Іванівської сільської ради, підприємства, установи, заклади освіти, організації незалежно від форм власності, КП «Сервіс»
<i>Термін реалізації Програми</i>	2022-2023 роки
<i>Перелік бюджетів, які беруть участь у виконанні Програми</i>	Сільський бюджет та інші джерела, незаборонені чинним законодавством
<i>Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми, всього</i>	130,0 тис. грн.

Джерело: складено автором за [14]

Цей комплекс заходів спрямований як на розв'язання питань в сфері поводження з твердими побутовими відходами на території Іванівської територіальної громади так і на розвиток екологічної освіти та виховання мешканців громади [14].

Ця Програма спрямована на поліпшення стану благоустрою населених пунктів, охорони навколишнього природного середовища, розвитку екологічної освіти та виховання, санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, створення умов для залучення коштів бюджетів усіх рівнів, інвестиційних та кредитних ресурсів, міжнародно – технічної

допомоги.

Проблема поводження з відходами є надзвичайно гострою. На території сільської ради знаходиться три паспортизованих сміттєзвалища, які не відповідають нормам екологічної безпеки. Заходи реалізації означеної вище Програми поводження з твердими побутовими відходами, в тому числі й в сфері розвитку екологічної освіти та виховання, представлено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Заходи реалізації Програми поводження з твердими побутовими відходами

№ з/п	Заходи Програми	Відповідальні виконавці, співвиконавці	Термін виконання (рік)	Джерела та обсяг фінансування
1.	Розробка заходів санітарної очистки і утилізації відходів з врахуванням можливостей і сучасних технологій поводження з побутовими відходами	Сільська рада , комунальне підприємство «Сервіс»	2022 р.	місцевий бюджет
2	Проведення інформаційно-мотиваційних заходів щодо охорони навколишнього середовища з учнями навчальних закладів	Виконавчий комітет, заклади шкільної та дошкільної освіти	2022-2023	місцевий бюджет
3	Проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з населенням щодо необхідності заключення договорів на отримання послуг з вивезення ТПВ, недопущення утворення стихійних сміттєзвалищ, самовільного вивезення сміття на полігони ТПВ, впровадження схеми роздільного збирання ТПВ.	КП «СЕРВІС», депутати Іванівської сільської ради, члени виконавчого комітету, заклади шкільної та дошкільної освіти	2022-2023	місцевий бюджет
4.	Виділення коштів на оформлення документів на полігони твердих побутових відходів	Сільська рада	2022 р.	місцевий бюджет, 15 000 грн.
5.	Забезпечення своєчасної та ефективної роботи з вивезення твердих побутових відходів з приватного сектору та територій, підпорядкованих сільській раді	Виконавчий комітет, КП «СЕРВІС»	2022-2023	місцевий бюджет

Джерело: складено автором за [14]

Отже, для досягнення мети Програми передбачено реформування системи санітарного очищення, проведення інформаційно-мотиваційних заходів щодо охорони навколишнього середовища з учнями навчальних закладів, а також інформаційно-роз'яснювальної роботи з населенням щодо недопущення утворення стихійних сміттєзвалищ та самовільного вивезення сміття, упровадження нових сучасних методів збирання, сортування та перевезення сміття.

Так рамках реалізації Програми закладами дошкільної та шкільної освіти проводяться наступні заходи (табл. 2.6)

Таблиця 2.6

Заходи реалізації Програми поводження з твердими побутовими відходами дошкільними та шкільними закладами освіти Іванівської ТГ

Учасники, їх кількість	Заходи, які проводилися в 2021-2022 рр
ЗДО «Малятко» с. Іванів 130 учасників	Екскурсії по екологічним стежинам. Ігри на метеомайданчику. Дидактична гра «Чим можна і чим не можна годувати птахів узимку?», «Хто де живе?», Постановка спектаклю за екологічною казкою «Прохмаринку-веселику»
ЗДО «Теремок» с. Гущинці 100 учасників	Тематичні майстер-класи в екологічній кімнаті Постановка спектаклю за екологічною казкою «Лісова природа» Дидактична гра «Хто такий сніговик?»
ЗДО «Ромашка» с. Слобідка 30 учасників	Екскурсії по екологічним стежинам. Дидактична гра «Хто що їсть?»
КЗ «НВК ЗОШ І-ІІ ст. – дошкільний навчальний заклад» с. Грушківці 15 учасників	Екскурсії по екологічним стежинам. Заняття на природі «Природне загартування (загартування дітей повітрям, сонцем)
КЗ «Пиківський ДНЗ ВІНОЧОК» 22 учасників	Екскурсії по екологічним стежинам. Заняття на природі «Зміцнюємо імунітет» Постановка спектаклю за екологічною казкою «Казка про листочок»
КЗ НВК ЗОШ І-ІІ ст. – дошкільний заклад с. Шепіївка 8 учасників	Тематичні майстер-класи в екологічній кімнаті Заняття на природі «Природне загартування (загартування дітей повітрям, сонцем) Постановка спектаклю за екологічною казкою «Прохмаринку-веселику»

<i>Продовження таблиці 2.6</i>	
КЗ НВК ЗОШ I-II ст. – дошкільний заклад с. Жигалівка 5 учасників	Експерсії по екологічним стежинам. Заняття на природі «Природне загартування (загартування дітей повітрям, сонцем) Постановка спектаклю за екологічною казкою «Про хмаринку-веселику»
ЗДО «Малютко» с. Уладівка 25 учасників	Тематичні майстер-класи в екологічній кімнаті Заняття на природі «Зміцнюємо імунітет»
ЗДО «Метелик» с. Уладівка 15 учасників	Експерсії по екологічним стежинам. Заняття на природі «Природне загартування (загартування дітей повітрям, сонцем)
ЗДО «Пролісок» с. Іванопіль 15 учасників	Тематичні майстер-класи в екологічній кімнаті Заняття на природі «Зміцнюємо імунітет» Постановка спектаклю за екологічною казкою «Казка про листочок»
ЗОШ I-III ст. с. Іванів Гущинецька ЗОШ I-III ст. ЗОШ I-II ст. с. Слобідка СЗШ I ст. с. Уладівка СЗШ II ст. с. Уладівка СЗШ III ст. с. Уладівка 1211 учасників	Реалізація освітнього проекту «Чисте довкілля для рідного краю», в рамках реалізації якого учнів навчають сортувати відходи, зменшувати кількість відходів, проводять заняття по темам переробки та вторинного використання пластику, скла, паперу. Проведення екофестивалю. Експерсії по екологічним стежинам. Тематичні майстер-класи

Джерело: складено автором за [14]

Отже, екологічна освіта та виховання активно реалізується в Іванівській сільській територіальній громаді. В подальшому, на наше глибоке переконання, доцільно систематизувати означений напрям діяльності з метою підвищення рівня комплексного та систематизованого усвідомлення екологічних питань громади.

РОЗДІЛ 2. ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ ЩОДО РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ІВАНІВСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ.

2.1. Розроблення анкети-дослідження для моніторингу стану екологічної освіти в територіальній громаді.

Розвиток екологічної освіти та виховання дозволяє навчити дітей з маленького віку жити в гармонії з природою, берегти та поважати її, вести природоохоронну діяльність, що в майбутньому сприятиме запобіганню багатьох екологічних проблем людства. Через спілкування з природою відбувається формування особистості дитини, і її якісне навчання, духовне зростання та виховання[5].

З метою ефективної реалізації Програма поводження з твердими побутовими відходами у частині розвитку екологічної освіти та виховання, вважаємо за доцільне доручити відділу освіти, культури, молоді та спорту Іванівської територіальної громади розробити план заходів щодо її реалізації. Вирішення питання інтеграції екологічної освіти та виховання в усі аспекти соціально-економічного розвитку Іванівської сільської територіальної громади, на наше глибоке переконання, надасть можливість не лише вирішити в подальшому проблеми навколишнього середовища в громаді, стабілізувати стан її довкілля, а й реально перейти до моделі сталого, збалансованого розвитку.

На наш погляд, розпочати необхідно з формування анкети-дослідження, та проведення опитування з метою оцінювання рівня екологічної свідомості серед 412 працівників та учнів закладів шкільної освіти Іванівської сільської територіальної громади. Вважаємо за доцільне дослідити наступні питання.

1. *Як Ви оцінюєте загальний стан навколишнього середовища й охорони довкілля у Іванівській сільській територіальній громаді?* За результатами опитування 78% респондентів оцінили стан навколишнього середовища й

охорони довкілля у Іванівській сільській територіальній громаді як задовільний. Відповідно 22% - як незадовільний.

Відповідь на означене питання дозволить оцінити рівень безпеки та комфорту життя в громаді. Результати оцінки можуть бути основою предметного й етапного обговорення низки екологічних питань та загроз.

2. На скільки Ви задоволені реальним станом екології та рівнем охорони довкілля у Іванівській сільській територіальній громаді?

Під реальним станом екології та рівнем охорони довкілля мешканці розуміють реалізацію можливості використовувати чисту воду, дихати чистим повітрям, вирощувати екологічний органічний врожай на власних чистих ґрунтах, в цілому жити в чистому, охайному, з високим рівнем благоустрою середовищі.

За результатами опитування 82% респондентів оцінили стан навколишнього середовища й охорони довкілля у Іванівській сільській територіальній громаді як задовільний. Відповідно 18% - як незадовільний.

3. Які основні проблеми в сфері захисту навколишнього середовища ви визначаєте у Іванівській сільській територіальній громаді?

Відповідь на означене питання дозволить визначити основні питання, що турбують мешканців громади. За результатами опитування респонденти виділили наступні основні проблеми - 92% - зазначили проблему знешкодження, утилізації твердих побутових відходів; 15% - звернули увагу на поліпшення стану благоустрою; 78% - на недопущення самовільного вивезення, спалювання відходів.

4. На скільки ви готові особисто долучитись до вирішення екологічних проблем Іванівської сільської територіальної громади?

Відповідь на означене питання дозволить визначити рівень активної громадянської позиції мешканців громади, ступінь залучення як громадських лідерів так і наймолодших її мешканців до вирішення питань охорони навколишнього середовища. Отриманий результат покаже реальну картину рівня взаємодії й співпраці органів місцевого самоврядування Іванівської ТГ з

громадськістю та різними суспільними групами. За результатами опитування тільки 35% респондентів готові особисто долучитись до вирішення екологічних проблем в громаді, що виявляє резерви підвищення екологічної свідомості мешканців Іванівської сільської територіальної громади.

5. На скільки важливе місце займає природа у вашому житті?

Відповідь на означене питання дозволить діагностувати рівень екологічної свідомості респондентів.

За результатами опитування всі 100% вказують на важливість охорони природи та довкілля ними, що означає розуміння ними важливості означеного питання.

6. Які правила поведінки на природі ви знаєте? Ви особисто дотримуетесь їх?

Відповіді учнів дозволять зрозуміти глибину рівня знань з екології, а також чи готові вони особисто до активної участі у вирішенні екологічних питань.

За результатами опитування 100% респондентів вказали на недопущення залишати сміття, 18% - на те, що не можна вирізати на корі дерев різні знаки, забивати цвяхи в дерева. 10% - звернули увагу на те, що небезпечно чіпати змії, 76% - на те, що не допускається виривати рослини. 67% респондентів вказали на те, що не можна розпалювати багаття.

7. На вашу думку, як слід учиняти з тими людьми, які забруднюють навколишнє середовище?

- проводити з ними відповідну роз'яснювальну роботу;
- схилити їх прибирати після себе;
- накласти матеріальне стягнення;
- не чіпати їх, оскільки все одно не буде результату.

Результати оцінки можуть бути основою предметного й етапного обговорення щодо визначення дійсно дієвих заходів впливу.

За результатами опитування 76% респондентів вказали на ефективність методу накладання матеріального стягнення з порушників, а 14 %

респондентів вважають доцільним проводити з ними відповідну роз'яснювальну роботу та схилити їх прибирати після себе.

8. Чи вважаєте ви за доцільне поглиблювати свої знання та формувати компетентності в сфері екології?

Своєчасне діагностування дозволити поставити мету, розробити методи та прийоми екологічної освіти та виховання, вчасно коригувати та вносити зміни у освітній процес.

За результатами опитування всі 100% респондентів вказали на доцільність поглиблення своїх знань та формування компетентностей в сфері екології.

9. Чи проводилося до теперішнього часу екологічне виховання поза межами школи з вашим класом? Які форми використовувалися?

Відповіді учнів дозволять зрозуміти на скільки класи використовують середовище поза межами школи як форму екологічного виховання. Наприклад екскурсії, подорожі із ночівлею та інші. Означені форми надають можливість в реальних природних умовах спостерігати, наприклад, результати впливу антропогенних факторів, що сприяє більш якісному опануванню вивченого теоретичного матеріалу й суттєво збуджують інтерес та пізнавальну активність учнів у вирішенні питань захисту довкілля.

За результатами опитування всі 100% респондентів вказали на проведення заходів екологічної спрямованості поза межами школи.

10. В яких дослідницьких проектах, екологічних турнірах, ділових іграх в сфері охорони навколишнього середовища ви безпосередньо брали участь?

Відповідь на означене питання дозволить діагностування на скільки класні керівники та вчителі сприяють формуванню у своїх вихованців екологічної культури, залучаючи їх до роботи в сфері захисту довкілля.

За результатами опитування 96% респондентів вказали заходи екологічної спрямованості, в яких вони безпосередньо брали участь.

Навчальному закладу відводиться провідна роль в розвитку екологічної освіти дітей та юнацтва. Її головна мета заключається у формуванні

особистості з високим рівнем екологічної культури, а також ексцентричним типом свідомості й мислення.

Аналіз усіх відповідей на означені вище питання дозволить визначити не тільки сильні сторони, а й проблеми, які перешкоджають розвитку екологічної освіти й виховання в Іванівській сільській територіальній громаді. Також результати нададуть можливість формування матриці SWOT-аналізу, яка демонструє сильні та слабкі сторони, а також можливості і загрози, що надасть можливість охарактеризувати систему екологічної освіти та виховання в громаді. Крім того, SWOT-аналіз допоможе виявити внутрішні та зовнішні резерви зростання. В цілому, резерви зростання визначатимуть стратегічні пріоритети розвитку як екологічної освіти та виховання, так і сталий розвиток Іванівської сільської територіальній громаді загалом.

2.2. Напрями удосконалення екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді Вінницької області.

Зазвичай у територіальних громадах основні цілі як у сфері екологічної освіти та виховання зокрема, так і у сфері екології в цілому визначаються стратегією розвитку територіальній громади або цільовими програмами екологічного напрямку. Успішною практикою вирішення питань також є складання окремого стратегічного документу, де визначено окремо всі цілі у сфері екології. Наприклад, затвердження екологічного паспорту територіальній громади дає можливість відстеження поточного стану та оцінки відповідних тенденцій.

Але, на жаль, на практиці навіть маючи затвердженні документи, населення не сприймає на відповідному рівні й не усвідомлює проблеми, в тому числі й розвитку екологічної освіти комплексно.

Важливо усвідомити, що сталий розвиток як територіальних громад зокрема, так і країни та людства в цілому можливий тільки у разі формування екологічно свідомого суспільства, яке має функціонувати на нових засадах, де

захист довкілля співставляється із захистом власного життя. Саме на таких засадах формується саме поняття сталого розвитку. Все міжнародне співробітництво закликає до переформатування всіх сфер освіти, в тому числі й екологічної на цілі сталого розвитку [8].

З огляду на означене вище важливим є вивчення досвіду запровадження екологічної освіти в провідних країнах світу.

Так, в Сполучених Штатах Америки активно використовують інструмент міжпредметних координацій та інтеграції екологічної освіти та виховання. Міжпредметний підхід до інтеграції екологічної освіти передбачає сприяє на всіх рівнях екологічних знань взаємоузгодженості та взаємодії суспільства з природою. Таким чином В США міжпредметний підхід забезпечується програмами навчання, шляхом інтеграції інформації з питань екології та захисту довкілля не тільки в усі шкільні навчальні предмети, а застосування їх в усі періоди навчання, тобто від дитячого садочку до випускного класу [8]

В країнах Західної Європи активно використовується досвід проведення спеціальних занять з дітьми, де вони мають можливість знайомитись із навколишнім середовищем, рослинним та тваринним світом, який їх оточує.

Важливо підкреслити, що під час таких занять у дітей виховується екологічно грамотна поведінка, вони навчаються на практиці вирішувати екологічні проблеми середовища, де вони мешкають.

Слід також звернути увагу на концепції екологічної освіти і виховання, які розробляються В Німеччині на основі програми ЮНЕСКО “Людина і біосфера”. Важливим елементом означених концепцій є розроблення моделі формування відповідальності за стан довкілля й визначення шляхів її інтеграції у шкільні програмами всіх рівнів. Також питання охорони навколишнього середовища є складовими програм практично всіх навчальних дисциплін. Крім того навчальними планами широко передбачено екологічне навчання у вигляді спеціальної підготовки та спецкурсів. В країні створено й успішно функціонують експериментальні екологічні станції та національні

парки з метою вдосконалення екологічної освіти та виховання [10].

Цікавим для територіальних громад України, й Іванівської сільської територіальної громади зокрема, є формат розвитку екологічної освіти, який використовується у Франції. Там всі шкільні навчальні предмети, які так чи інакше які пов'язані із захистом навколишнього середовища вивчають паралельно із практичними роботами у сільському господарстві. Така практика обумовлена особливостями розташування шкільних й дошкільних навчальних закладів, більшість з яких, як правило розташовано в передмісті.

Іванівська територіальна громада наразі активно реалізують проекти та програми, які стосуються вирішенню питань екологічної безпеки, тому активна участь в їх реалізації наймолодших мешканців громади сприятиме підвищенню їх рівня екологічної свідомості та обізнаності. Крім означеної вище Програми по поводженню з твердими побутовими відходами, в громаді реалізовано місцеву ініціативу «Екогромада» щодо влаштування майданчиків для сортування сміття та встановлення компостних ящиків для органіки.

У таких країнах як Японія, Китай, Таїланд успішно реалізується пізнавально-ціннісна модель екологічної освіти. Особливістю даної моделі є тісне поєднання опанування нових знань про захист природи та оточуючого середовища з традиційними цінностями суспільства, які базуються на етнічній історії минулих поколінь [8].

Екологічна освіта в означених країнах охоплює початкову, середню і вищу школи, де всі освітні програми складено з метою формування у дітей шанобливого ставлення до довкілля, цінностей і моралі, власне життя.

У Скандинавських країнах, таких як Норвегія, Фінляндія особливу увагу приділяють екологічній освіті та вихованню саме дітей дошкільного й молодшого шкільного віку. Так у Норвегії багато часу приділяють спостереженням дітей за явищами природи у різні пори року, активно використовуються для цього одноденні екскурсії. Педагогічний персонал дитячих садочків та шкіл для цього здобуває спеціальну підготовку, де окремо підвищують свої компетентності у сфері охорони навколишнього середовища,

взаємозв'язків рослинного та тваринного світу, кругообігу речовин в природі та ролі людини в природних процесах [8].

Вважаємо за доцільне використовувати такий досвід в Іванівській територіальній громаді, тому що саме дошкільний вік людини характеризується підвищеною допитливістю, а особливо щодо навколишнього оточуючого її середовища, природи. Тому екологічне виховання в такому віці займає особливо важливе місце в розвитку пізнання дитини, виробленні в неї гуманного ставлення до всього живого. Формування у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку природничо-екологічних компетентностей має відбуватись шляхом проведення цільових прогулянок, свят та розваг екологічного змісту, різних занять, екскурсій.

Цікавим інструментом, який поєднує в собі характеристики заняття і гри – імітації є застосування екологічно-психологічних тренінгів. Такі тренінги мають проводитись за ініціативи педагогічного персоналу, передбачають ґрунтовну підготовку, мають чітку часову організацію.

Таким чином, напрями удосконалення екологічної освіти та виховання в Іванівській сільській територіальній громаді, відповідні заходи щодо реалізації означених заходів та очікувані результати представлено в табл.2.7.

На наш погляд, формування якісних екологічних компетентностей у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку буде ефективним, якщо він буде взаємозв'язаний з екологічним вихованням у сім'ї дитини. Для досягнення такого ефекту педагогічному персоналу доцільно активно співпрацювати із батьками з метою створення розвивального середовища і в умовах родини. Залучення батьків у процес формування екологічних компетентностей та навичок в дитини може відбуватися через формуванні в неї уявлення про себе як про мешканця планети Земля, виявленні обізнаності що від її рішень також залежить життя всього живого.

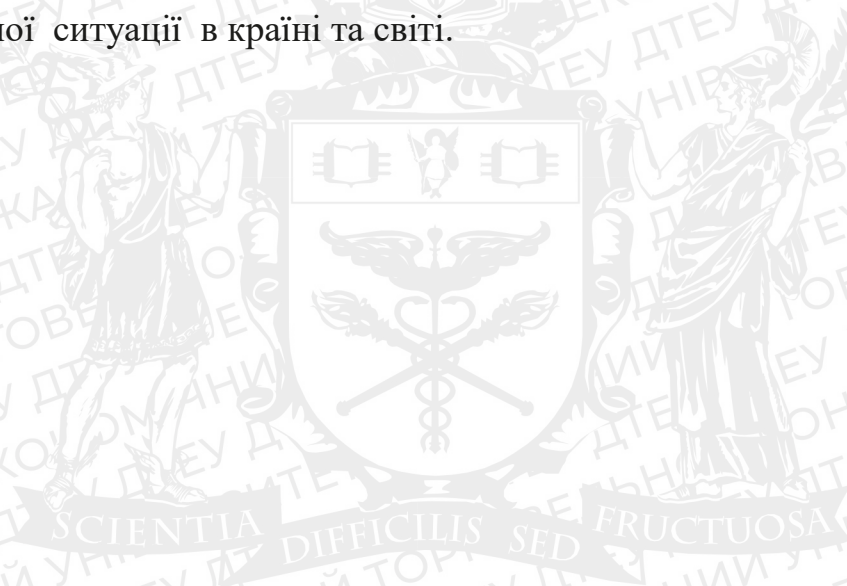
Таблиця 2.7

**Напрями удосконалення екологічної освіти та виховання
в Іванівській сільській територіальній громаді**

Напрямок удосконалення	Запропоновані заходи	Очікуваний результат
Управління та адміністрування процесом сталого розвитку Іванівської територіальної громади	Розробка цільової програми екологічного розвитку Іванівської сільської територіальної громади	Комплексне розуміння та усвідомлення важливості екологічної складової в розвитку Іванівської ТГ, постановка цілей, розроблення заходів, контроль результатів виконання.
	Розробка екологічного паспорту Іванівської сільської територіальної громади	відстеження поточного стану та оцінка тенденцій розвитку Іванівської ТГ в сфері охорони довкілля та екологічної освіти.
Управління та адміністрування процесом розвитку екологічної освіти та виховання в Іванівській територіальній громаді	Міжпредметна координація та інтеграція екологічної освіти та виховання.	Взаємоузгодженість на всіх рівнях екологічних знань та взаємодії суспільства з природою.
	Проведення спеціальних занять з метою ознайомлення дітей з навколишнім середовищем, рослинним та тваринним світом, який їх оточує.	Виховання у школярів екологічно грамотної поведінки.
	Удосконалення навчальних програм шляхом поєднання навчання та практичних робіт у сільському господарстві.	Поєднання навчання та практики дозволять вирішувати екологічні проблеми середовища, де діти мешкають.
	Реалізація пізнавально-ціннісної моделі екологічної освіти	Тісне поєднання опанування нових знань про захист природи та оточуючого середовища з традиційними цінностями суспільства, які базуються на етнічній історії минулих поколінь
	Активізація заходів екологічної освіти та виховання дітей дошкільного й молодшого шкільного віку.	Розвиток пізнання дитини, вироблення в неї гуманного ставлення до всього живого. Має відбуватись шляхом проведення цільових прогулянок, свят та розваг екологічного змісту, різних занять, екскурсій, ігор – імітацій, тренінгів.

Джерело: сформовано автором

Доцільно постійно ознайомлювати дитину та її батьків з інформацією про довкілля, збереження природних ресурсів, важливість власного прикладу відповідальної поведінки щодо охорони навколишнього середовища. Важливо активно долучати дітей до заходів, які спрямовані на збереження довкілля у територіальній громаді, благоустрою території, підтриманні чистоти території та інших. Діти, у яких з раннього дитинства правильно сформована свідомість та уявлення про важливість охорони навколишнього середовища та збереження довкілля, в подальшому своєму житті ніколи не завдадуть йому шкоди. В майбутньому такий підхід сприятиме позитивним перетворенням екологічної ситуації в країні та світі.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні засади екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді Вінницької області та запропоновано напрями щодо її удосконалення. Повоєнний розвиток України висуває нові вимоги, в тому числі й до рівня та якості екологічної освіти в територіальних громадах, визначає нові пріоритети, напрями та технології виховання особистості.

1. Визначено, що одним з найважливіших питань над якими працюють в Іванівській територіальній громаді Вінницької області є екологічна освіта та виховання. Підвищення якісного рівня екологічної грамотності наймолодших мешканців територіальних громад, формування в них компетентностей бережливого ставлення до оточуючого середовища та дбайливого використання природних ресурсів, формування активної, гуманної громадянської позиції є одним із найпріоритетніших завдань виховання. Іванівська територіальна громада є громадою сільського типу, яка сформована шляхом об'єднання 6 сільських рад - Іванівської, Байківської, Гушинецької, Жигалівської, Пиківської, Уладівської з адміністративним центром громади в селі Іванів. Проаналізовано статевий та віковий склад Іванівської територіальної громади. Досліджено природно-ресурсний потенціал екосистеми Іванівської територіальної громади, який представлений широко розповсюдженими природними мінеральними будівельними матеріалами: глиною, піском, гранітами.

2. Визначено, що згідно зі стратегією розвитку Іванівської ТГ одним із її пріоритетів є забезпечення конституційних гарантій доступності та рівності прав її мешканців на отримання якісної освіти, підвищення рівня охоплення дітей дошкільною освітою, оновлення та удосконалення змісту, форми і методів організації освітнього процесу. Проаналізовано мережу освітніх закладів Іванівської ТГ, а також їх проектну потужність. Доведено, що екологічна освіта є одним дієвих інструментів формування та реалізації екологічної політики в Іванівській територіальній громаді. Екологічна освіта

породжує екологічну свідомість мешканців Іванівської громади, активно сприяє формуванню їх екологічного світогляду, виступає регулятором їх поведінки й діяльності, є індикатором взаємовідносин людини з природою. Питаннями розвитку освіти, в тому числі й екологічної, в Іванівській територіальній громаді опікується відділ освіти, культури, молоді та спорту Іванівської сільської ради. Проаналізовано структура апарату та виконавчих органів Іванівської сільської територіальної громади, а також заходи, які було проведено закладами дошкільної та шкільної освіти Іванівської сільської територіальної громади в рамках реалізації Програми. Кількість учасників заходів становила 365 учасників від закладів дошкільної освіти, 1211 учасників від закладів шкільної освіти.

3. Доведено, що екологічна політика, однією із складових якої є розвиток екологічної освіти та виховання, реалізується в Іванівській територіальній громаді в рамках виконання «Програми поводження з твердими побутовими відходами на території населених пунктів Іванівської сільської територіальної громади на 2022-2023 рр». Представлено паспорт Програми. Доведено, що проблема поводження з відходами є надзвичайно гострою. На території сільської ради знаходиться три паспортизованих сміттєзвалища, які не відповідають нормам екологічної безпеки. Представлено заходи реалізації Програми поводження з твердими побутовими відходами, в тому числі й в сфері розвитку екологічної освіти та виховання. Для досягнення мети Програми передбачено реформування системи санітарного очищення, проведення інформаційно-мотиваційних заходів щодо охорони навколишнього середовища з учнями навчальних закладів, а також інформаційно-роз'яснювальної роботи з населенням щодо недопущення утворення стихійних сміттєзвалищ та самовільного вивезення сміття, упровадження нових сучасних методів збирання, сортування та перевезення сміття.

4. З метою ефективної реалізації Програми поводження з твердими побутовими відходами у частині розвитку екологічної освіти та виховання,

вважаємо за доцільне доручити відділу освіти, культури, молоді та спорту Іванівської територіальної громади розробити план заходів щодо її реалізації. Вирішення питання інтеграції екологічної освіти та виховання в усі аспекти соціально-економічного розвитку Іванівської сільської територіальної громади, на наше глибоке переконання, надасть можливість не лише вирішити в подальшому проблеми навколишнього середовища в громаді, стабілізувати стан її довкілля, а й реально перейти до моделі сталого, збалансованого розвитку.

7. Розроблено анкету-дослідження для моніторингу стану екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді. Аналіз усіх відповідей на означені вище питання дозволить визначити не тільки сильні сторони, а й проблеми, які перешкоджають розвитку екологічної освіти й виховання в Іванівській сільській територіальній громаді. Також результати нададуть можливість формування матриці SWOT-аналізу, яка демонструє сильні та слабкі сторони, а також можливості і загрози, що надасть можливість охарактеризувати систему екологічної освіти та виховання в громаді. Крім того, SWOT-аналіз допоможе виявити внутрішні та зовнішні резерви зростання. В цілому, резерви зростання визначатимуть стратегічні пріоритети розвитку як екологічної освіти та виховання, так і сталий розвиток Іванівської сільської територіальної громади загалом.

8. Запропоновано напрями удосконалення екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді Вінницької області. Доведено, що затвердження екологічного паспорту територіальної громади надасть можливість відстеження поточного стану та оцінки відповідних тенденцій. Комплексний підхід щодо вирішення екологічних питань, формування екологічно свідомого суспільства, вивчення досвіду запровадження екологічної освіти в провідних країнах світу дозволить вивести екологічну освіту та виховання в громаді на якісно новий рівень. Визначено, що для Іванівської сільської територіальної громади доцільним є формат розвитку екологічної освіти, який використовується у Франції, Норвегії,

Фінляндії, де всі шкільні навчальні предмети, які так чи інакше які пов'язані із захистом навколишнього середовища вивчають паралельно із практичними роботами у сільському господарстві. Така практика обумовлена особливостями розташування шкільних й дошкільних навчальних закладів, більшість з яких, як правило розташовано в передмісті. Іванівська територіальна громада наразі активно реалізують проекти та програми, які стосуються вирішенню питань екологічної безпеки, тому активна участь в їх реалізації наймолодших мешканців громади сприятиме підвищенню їх рівня екологічної свідомості та обізнаності. Доведено, що формування якісних екологічних компетентностей у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку буде ефективним, якщо цей процес буде взаємопов'язаний з екологічним вихованням у сім'ї дитини. Для досягнення такого ефекту педагогічному персоналу доцільно активно співпрацювати із батьками з метою створення розвивального середовища і в умовах родини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андресюк Б.П. Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми і перспективи. К.: Стилос, 2017. 232 с.
2. Баймуратов М. О. Феноменологія місцевого самоврядування: синергізм національного та міжнародного правопорядків / М. О. Баймуратов
3. // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2019. - № 2. - С. 24-29. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npna_u_2019_2_7
4. Байтемірова Н., Гурак Р., Бондар А., Вергун Ю. Повноваження ОМС щодо забезпечення якісної освіти. Київ, 2021. 52 с.
5. Батанов О. Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки / О. Батанов // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2018. – №2. – С. 51-57.328.
6. Вельгас О.В. Заклад освіти – школа партнерства для громади. Методичний посібник. Новоселиця, 2018. 32 с.
7. Жаліло Я.А. Міжрегіональне співробітництво у системі нової регіональної політики України./ К. : НІСД, 2019. С.7
8. Застрожнікова І. В. Принципи децентралізації в управлінні освітою. Херсон, 2019. 65 с.
9. Кавунець А., Ланова А., Гуменна О., Черній О. Управління системою освіти територіальних громад: досвід країн для України: методичний посібник із збіркою кращих практик. Вінниця, 2018. 120 с.
10. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
11. Концепція Нової української школи. URL: <http://www.mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/uasch2016/konczepczya.html>
12. Мельник А.Ф. Управління розвитком муніципальних утворень: теорія, методологія, практика: монографія. / Тернопіль: Економічна думка, 2017. 476 с.

13. Місцеве самоврядування: організація роботи сільського, селищного голови/ ред. А. Чемериса. Львів: Ліга-Прес 2019. 320 с.
14. Муркович Л. Територіальна громада як суб'єкт місцевого самоврядування в Україні: теоретичні аспекти / Л. Муркович // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2020. – Вип. 2. – URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dums/2020_2/10mliuta.pdf
15. Офіційний ресурс Іванівської сільської територіальної громади URL:<https://ivaniv-gromada.gov.ua/>
16. Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку громад та територій. URL:<https://www.minregion.gov.ua>
17. Офіційний ресурс Децентралізація дає можливості [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/>
18. Патицька Х. О. Територіальна громада в політико-правовій практиці сучасної України. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2019. Вип. 4(108). С. 320-328. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2019_4_41
19. Панухник О.В. Адміністративно-територіальна реформа як чинник зміцнення місцевої економіки [Електронний ресурс] / О. В. Панухник// Інноваційна економіка. – 2019. – № 3. – С. 76-83. – URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/inek_2019_3_10.pdf
20. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
21. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад: Закон України № 562-ІХ від 16.04.2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/562-20#Text>
22. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій :Закон України від 09.07.2022р.

Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>.

23. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

24. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

25. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова КМУ від 5 серпня 2020 р. № 695. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020>

26. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014. № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>

27. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 02.12.2012 № 2850-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text>

28. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. Законодавство України: сайт. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>

29. Сизон В.Г. Зарубіжний досвід управління освітою на місцевому рівні. Київ, 2019. 219 с.

30. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України, 2020. 531 с. (Серія "Проблеми регіонального розвитку"). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200001.pdf>

31. Gorzym-Wilkowski W. Zarys ekonomiki gminy / Gorzym-Wilkowski W., Miszczuk A. Lublin, Norbertinum, 2019. 254 s.

АНОТАЦІЯ

Шалун В. Екологічна освіта в територіальній громаді.

Випускна кваліфікаційна робота на здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньою програмою «Публічне управління та адміністрування». Державний торговельно-економічний університет, 2023.

У випускній кваліфікаційній роботі досліджено процес стратегування розвитку екологічної освіти у територіальній громаді. Надано загальну характеристику рівня екологічної освіти і виховання населення Іванівської територіальної громади, оцінено ефективність розвитку екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді. Розроблено анкету-дослідження для моніторингу стану екологічної освіти в територіальній громаді. Визначено напрями удосконалення екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді Вінницької області.

Ключові слова: екологічна освіта, виховання, територіальна громада, заклади дошкільної та шкільної освіти.

SUMMARY

Shalun V. Environmental education in the territorial community.

Graduation qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty 281 "Public management and administration" in the educational program "Public management and administration". State University of Trade and Economics, 2023.

In the final qualification work, the process of strategizing the development of environmental education in the territorial community was investigated.

A general description of the level of environmental education and upbringing of the population of the Ivanovo Territorial Community was given, and the effectiveness of the development of environmental education in the Ivanovo Territorial Community was evaluated. A research questionnaire was developed to monitor the state of environmental education in the territorial community. The areas of improvement of environmental education in the Ivanovo Territorial Community of Vinnytsia Region have been identified.

Keywords: environmental education, upbringing, territorial community, preschool and school education institutions.

Заява

Я, Шалун Вікторія Олександрівна, повідомляю, що за результатами проведення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній роботі на тему: «Екологічна освіта в територіальній громаді» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах. Електронна версія моєї роботи ідентична з друкованою.

«15» лютого 2023 року

(підпис)

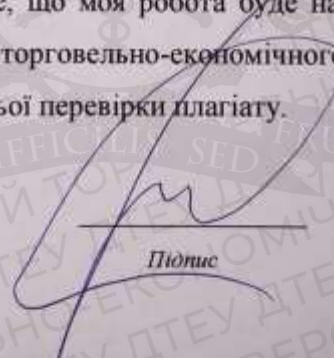
Згода

Я, Шалун Вікторія Олександрівна цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему: "Екологічна освіта в територіальній громаді" несу повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового користування.

Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний депозитарій Державного торговельно-економічного університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

«08» лютого 2023 року

Підпис

Шалун В.О.

Прізвище, ініціали

РЕЦЕНЗІЯ

на випускну кваліфікаційну роботу
Шалун Вікторії Олександрівни на тему:
«Екологічна освіта в територіальній громаді»,
виконаної для здобуття ОС «бакалавр»
за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування»

Представлена на рецензію випускна кваліфікаційна робота носить актуальний характер, вирізняється своєчасністю, оскільки присвячена питанням розвитку екологічної освіти та виховання в територіальних громадах.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних засад дослідження екологічної освіти в територіальній громаді та розроблення рекомендацій щодо її удосконалення в Україні.

Для вирішення означеної мети автором успішно вирішено наступні завдання: надано загальну характеристику рівня екологічної освіти і виховання населення Іванівської територіальної громади; здійснено оцінку ефективності розвитку екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді; розроблено анкету-дослідження для моніторингу стану екологічної освіти в територіальній громаді; визначено напрями удосконалення екологічної освіти в Іванівській територіальній громаді Вінницької області.

Об'єктом дослідження є процес розвитку екологічної освіти в територіальній громаді. Предметом дослідження виступили теоретичні та прикладні аспекти розвитку екологічної освіти в територіальній громаді.

Випускна кваліфікаційна робота відповідає вимогам, виконана на високому рівні та у повному обсязі, а її автор Шалун Вікторія Олександрівна заслуговує на отримання кваліфікації бакалавра за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування».

Доктор філософії з економіки,
заступник декана ФЕМП з наукової роботи

Діана ШКУРОПАДСЬКА

